

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
 HRVATSKI STUDIJI
 STUDIA CROATICA

Temeljem članka 4. stavka 5. retka 4. Zakona o znanstvenoj djelatnosti i visokom obrazovanju (Narodne novine, br. 123/03, 198/03, 105/04, 174/04, 2/07, 46/07, 45/09, 63/11, 94/13, 139/13, 101/14 i 60/15), članka 3. stavka 1., članka 43. stavak 3. točke 7. i članaka 95.–98. Statuta Sveučilišta u Zagrebu (pročišćeni tekst od 1. ožujka 2016.), Preporuke broj 8 Odbora za provedbu postupka rješavanja pravnoga statusa, znanstveno-nastavnoga profila i ustroja Hrvatskih studija od 16. siječnja 2017. (klasa 602-04/17-2/0003, ur. broj 380-1/1-17-006), članka 3. Odluke Senata Sveučilišta u Zagrebu o promjeni statusa Sveučilišnoga centra *Hrvatski studiji* u Sveučilišni odjel *Hrvatski studiji* od 17. siječnja 2017. (klasa 602-04/16-29/2, ur. broj 380-020/173-17-15) i članka 30. Pravilnika o ustroju i djelovanju Hrvatskih studija Sveučilišta u Zagrebu (pročišćeni tekst od 1. listopada 2008.), koji se primjenjuje sukladno Odluci Znanstveno-nastavnoga vijeća od 30. siječnja 2017. (klasa 640-01/2-17/0002, ur. broj 380-1/1-17-002), na prijedlog izv. prof. dr. sc. Marija Grčevića privremeno Znanstveno-nastavno vijeće Hrvatskih studija Sveučilišta u Zagrebu na 2. sjednici u XXVI. akademskoj godini održanoj 4. prosinca 2017. donijelo je

ODLUKU

I.

Prihvaća se prijedlog projekta *Hrvatski odostražni rječnik*.

II.

Projekt iz točke I. ove Odluke provodit će se priređivanjem za tisak i objelodanjivanjem *Hrvatskoga odostražnoga rječnika*, objavom radova iz njegove problematike te pripremom baze podataka za elektroničku obradu i pretraživanje.

III.

Voditeljem projekta iz točke I. ove Odluke imenuje se izv. prof. dr. sc. Mario Grčević. Suradnicima na projektu imenuju se: dr. sc. Ivana Klinčić i Matijas Baković, prof.

IV.

Očekivano trajanje projekta je tri godine.

V.

Obvezuje se Ured za projekte i znanstvenu suradnju Hrvatskih studija Sveučilišta u Zagrebu da istraži mogućnosti financiranja završnih projektnih aktivnosti i pronade zainteresirane partnere za sudjelovanje u razmjeni znanja iz spomenutoga područja te razvijanju budućih zajedničkih projektnih aktivnosti.

VI.

Ova Odluka stupa na snagu danom donošenja.

Obrazloženje

Člankom 4. stavkom 5. retkom 4. Zakona o znanstvenoj djelatnosti i visokom obrazovanju propisano je kako autonomija sveučilišta na svim sveučilišnim visokim učilištima u Republici Hrvatskoj obuhvaća odlučivanje o prihvaćanju projekata.

U standardnim rječnicima riječi su poredane tako da redosljed abecediranja počinje s prvim slovom riječi i sljedećim slovima koja se nastavljaju prema kraju te riječi. Odostražni rječnik (slovenski odzadnji slovar, ruski обратный словарь, ukrajinski інверсійні словник і зворотний словник, srpski обратни речник, engleski reverse dictionary, njemački rückläufiges Wörterbuch, talijanski dizionario inverso i dizionario retrogrado, francuski dictionnaire inverse) posebna je vrsta rječnika bez značenjskih određenja. Poredak riječi u odostražnom rječniku temelji se na razvrstavanju svake uvrštene riječi prema zadnjem slovu i zatim daljnjim slovima od kraja prema početku riječi. Stoga se u odostražnom rječniku sve riječi koje imaju isti dočetak pojavljuju u nizu, npr. riječi koje završavaju na *-ost: strānōst, nāstranōst, višēstranōst / višēstranōst, dvōstranōst, ovōstranōst*, itd.

Odostražni rječnici od neprocjenjive su vrijednosti pri istraživanju tvorbe riječi nekoga jezika, pri traženju sroka i sastavljanju ili rješavanju križaljka, a od pomoći mogu biti i pri rekonstrukciji oštećena teksta u kojem je očuvan samo dio određene riječi.

Hrvatski jezik do danas nema svoj odostražni rječnik, a imaju ga brojni jezici, pa i oni u susjedstvu:

- aramejski: Ruth Sander – Kerstin Mayerhofer, *Retrograde Hebrew and Aramaic dictionary*, Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht, 2010.
- engleski: Normal and Reverse Word List, prir. Augustus F. Brown, Philadelphia: Department of Linguistics, Philadelphia, 1963.; Martin Lehnert, *Rückläufiges Wörterbuch der englischen Gegenwartssprache*, Leipzig: VEB Verlag Enzyklopädie, 1971.; John Walker, *The rhyming dictionary of the English language: in which the whole language is arranged according to its terminations*, London: Routledge & Kegan Paul, 1983.; Gustav Muthmann, *Reverse English dictionary: based on phonological and morphological principles*, New York: Mouton de Gruyter, 1999.; Una McGovern, *Chambers back-words for crosswords: a reverse-sorted list*, Edinburgh: Chambers, 2002.
- francuski: Alphonse Juilland, *Dictionnaire inverse de la langue française*, Paris: Mouton, 1965.
- hebrejski: Karl Georg Kuhn, *Rückläufiges hebräisches Wörterbuch*, Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht, 1958.
- kastilski: Fred A. Stahl i Gary E. A. Scavnick, *A Reverse Dictionary of the Spanish Language*, Urbana, Illinois: University of Illinois Press, 1974. (ujedno Prvi računalno priređeni odostražni rječnik); Manuel Pérez – Ignacio Bosque, *Diccionario inverso de la lengua española*, Madrid: Gredos, 1987.
- latinski: Otto Gradenwitz, *Laterculi vocum latinarum*, Hildesheim: G. Olms, 1966.
- mađarski: Ferenc Papp, *A magyar nyelv szóvégmutató szótára*, Budapest: Akadémiai Kiadó, 1969. i 1994.
- nizozemski: Elie R. Nieuwborg, *Retrograde woordenboek van de Nederlandse taal*, Deventer: Kluwer Technische Boeken, 1969. i 1978.
- novogrčki: Γεώργιος Ι. Κουρμούλης, *Αντίστροφο λεξικόν της νέας ελληνικής*, 1967.; Αθήνα: Παπαδήμας, 2002.; Άννα Αναστασιάδη-Συμεωνίδη, *Αντίστροφο Λεξικό της Νέας Ελληνικής*. Θεσσαλονίκη: Ινστιτούτο Νεοελληνικών Σπουδών, 2002.
- njemački: Erich Mater, *Rückläufiges Wörterbuch der deutschen Gegenwartssprache*, Leipzig: Verlag Enzyklopädie, 1967.; erweiterte Ausgabe auf CD-ROM, Straelen: Straelener Verlag, 2001.; Tobias Brückner – Christa Sauter, *Rückläufige Wortliste zum heutigen Deutsch*, Mannheim: Institut für Deutsche Sprache, 1986.; Gustav Muthmann, *Rückläufiges deutsches Wörterbuch: Handbuch der Wortausgänge im Deutschen, mit Beachtung der*

Wort- und Lautstruktur, Tübingen: Niemeyer, 1988. i 2001.; Siegfried Theissen – Raymond Alexis – Michel Kefer – Gerd-Theo Tewilt, Rückläufiges Wörterbuch des Deutschen, Liège: C.I.P.L., 1992.; Duk Ho Lee, Rückläufiges Wörterbuch der deutschen Sprache, Berlin: de Gruyter, 2005.

- ruski: Hans Holm Bielfeldt, Rückläufiges Wörterbuch der russischen Sprache der Gegenwart, Berlin: Akademie Verlag, 1958.
- slovenski: Milena Hajnšek-Holz – Primož Jakopin, Odzadnji slovar slovenskega jezika po Slovarju slovenskega knjižnega jezika, Ljubljana: ZRC SAZU, 1996.
- staroindijski: Wolfgang Schwarz, Rückläufiges Wörterbuch des Altindischen = Reverse index of old Indian, Wiesbaden: Harrassowitz, 1974.–1978.
- ukrajinski: Василь Ніновський, Український зворотний словник, Едмонтон: Мюнхен, 1969.; Степан Пилипович Бевзенко – А. Т. Бевзенко і др., Інверсійний словник української мови: Методичні матеріали до спецсеминару з українського словотвору, Одеса, 1971.–1976.; Степан Пилипович Бевзенко – Олександр Іванович Бондар і др., Інверсійний словник української мови, Київ: Наукова думка, 1985.; Тетяна Олександрівна Грязнухіна – Наталія Петрівна Дарчук – Євгенія Анатоліївна Карпіловська і др., Обернений частотний словник сучасної художньої прози Спалах, 1998.
- srpski: Мирослав Николић, Обратни речник српскога језика, Нови Сад: Матица српска; Београд: Институт за српски језик САНУ, 2000.
- talijanski: Mario Alinei, Dizionario inverso italiano, con indici e liste di frequenza delle terminazioni. : A reverse index of the Italian language with frequency count and frequency lists of terminations, The Hague: Mouton, 1962.
- turski: Yel Kubiyak, Rückläufiges Wörterbuch des Türkischen, Frankfurt: Landeck, 2004.

Odostražni rječnik hrvatskoga i srpskoga Josipa Matešića (Rückläufiges Wörterbuch des Serbokroatischen, I–II, Wiesbaden: Otto Harrassowitz, 1965.–1967.) pionirsko je djelo te vrste, ali nema gramatičkih i inih odrednica, nego samo natuknice, a leksički je ograničen.

Prijedlog projekta *Hrvatski odostražni rječnik* nadovezuje se na projekt akademika Stjepana Babića *Oblici hrvatskoga književnoga jezika* (MB: 101-1012676-2672), koji je do 2014. financiralo Ministarstvo znanosti. Na projektu akademika Babića za izradbu hrvatskoga odostražnoga rječnika bio je zadužen izv. prof. dr. sc. Mario Grčević. On je priredio računalni tekstovni korpus s otprilike 250 milijuna riječi, koji je poslužio kao glavno vrelo za izradbu abecedarija za odostražni rječnik. Korpus se većim dijelom sastoji od tekstova iz hrvatskih novina, a sadržava i hrvatske književne tekstove iz XIX. i XX. stoljeća. Uz pomoć izv. prof. dr. sc. Martine Grčević u abecedarij je uvršten dio gradiva iz knjige Martine Grčević „Imena hrvatskih naselja“ (2008.) i gradivo na temelju kojega je akademik Babić napisao svoje kapitalno djelo „Tvorba riječi u hrvatskom književnom jeziku“ (1986. i 2019.). Abecedarij je osim toga uspoređen te dopunjen građom iz drugih vrela, prije svega suvremenih i starijih hrvatskih rječnika. Uvrštene su i naglasne i ine dublete istih riječi iz različitih rječnika. Natuknice su popraćene gramatičkim te djelomice leksičkim odrednicama. Većim su dijelom akcentuirane. Poslove na odostražnom rječniku Mario Grčević nastavio je i nakon formalnoga završetka projekta Stjepana Babića pa abecedarij danas obuhvaća 257.873 natuknice – potvrde riječi u osnovnom gramatičkom obliku.

Novi projekt nastavak je gore opisanoga projekta te obuhvaća sljedeće aktivnosti: akcentuacija i gramatičko određivanje oko petine natuknica, obradba i hijerarhiziranje naglasnih dubleta, zaključno čitanje cjelokupnoga gradiva, završno ujednačavanje, prijelo,

korektura i priređivanje za tisak, objelodanjivanje tiskane verzije Hrvatskoga odostražnoga rječnika te prilagodba i uređivanje digitalne inačice.

Aktivnosti od proljeća 2017. godine pod vodstvom izv. prof. dr. sc. Marija Grčevića na Hrvatskim studijima Sveučilišta u Zagrebu provode zaposlenici Odsjeka za kroatologiju Hrvatskih studija Sveučilišta u Zagrebu dr. sc. Ivana Klinčić i Matijas Baković, prof.

Znanstveno-nastavno vijeće Hrvatskih studija Sveučilišta u Zagrebu prihvatilo je prijedlog projekta te je odlučilo kao u izrjeci.

U Zagrebu, 4. prosinca 2017.
Klasa: 640-01/17-2/0011
Ur. broj: 380-1/1-17-029

Pročelnik

izv. prof. dr. sc. Mario Grčević

Dostaviti:

1. Povjerenica za znanost
2. Odsjek za kroatologiju
3. Ured za projekte i znanstvenu suradnju
4. Sveučilište u Zagrebu, Ured za znanost i tehnologiju
5. Ministarstvo znanosti i obrazovanja RH
6. Pismohrana, ovdje